

P O L G Á R T Á R S.

Társadalmi, ipar, kereskedelmi, tanügyi s közgazdasági lap.

Előfizetési díj: egy évre 6 frt., félévre 3 frt., negyedévre 1 frt. 50 kr.
Az előfizetési díjak Kutasi Imre könyvnyomdája intézendők.

Megjelen minden vasárnap.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: kismesteru. 1835. sz.

Hirdetések: a legutányosabb árszámítás mellett a kiadóhivatalban vétetnek fel.
Bélyegdíj minden közlésnél: 30 kr. — Nyilt tér petit sora 20 kr.

A legárosabb kincs.

— Egészségügy. —

Debrecen, nov. 9.

A múlt hó 12-én és 13-án tartott közgyűlés — de általában véve ez ideig tartott megyei közgyűléseink, nem tarták érdemesnek a megyei főorvos jelenlétét arra, hogy fölolvassák.

Pedig engedelmet kérünk, ez kissé igen furcsa eljárás.

Minden művelt állam kiváló gondoljai közé sorozza a kebelén lakó népesség egészségi jólétét, mely mintegy előleget, sőt mondhatni garantálja a további szellemi és anyagi fejlődés sikerét is. Saját törvényhozásunk és a magyar kormány is, egy idő óta legalább külsőleg, több gondot fordít a közegészségügy érdemére, s habár az ellenőrzés, végrehajtás ázsiai egyszerűség és gondatlansággal történik is, legtöbb esetben nem a törvényhozás, nem a kormány és a végrehajtást egymagára hagyva, nem győző egészségügyi közegnek, de a törvényhatósági közgyűlés fájdalmasan eső indolentiájának lehet betudni.

Mit törődik a közegészségügygel a magyar közönség?

Még fel se akarja némi részre fogni, hogy az egészségügy nemcsak magán, de ösztársadalmi fontosságában oly roppant nagy horderejű politikai kérdés, mely ha kellőleg nem méltányolják, nyomorultabb következményeket von maga után valamennyi más alkotmányi, kormányzati vagy pénzügyi baklövésnél, mit egy államférfi, vagy egy törvényhozó testület létrehozni képes.

De hagyjunk fel e keserű hanggal. Kérjük Hajdumegye tek. bizottmányát, hogy felfogva magasabb és nemes feladatát, mely az egészségügy körébe vágó szerepet is juttatott osztályrészéül, jövőre nézve ne tegye csuffá saját hátsókörét; ne kedvetlenítse el buzgó közegeit — s legalább tegyen meg annyit, hogy a főorvos betérjesszett s nem ritkán javaslatokkal bíró jelentéseit s mindenestire megfigyelendő nézeteit — „olvasatlanul ne vegye tudomásul.“

Mert egy közgyűlés sem isten és nem mindent tudó, hogy olvasatlanul is tudjon valamit.

Reméljük, már a jövő közgyűlésen nem így lesz!...

Most pedig tekintsünk bele a felolvasatlanul is „tudomásul vett“ főorvosi jelentésbe, mely a f. év jul. — szept. negyedik megyei egészségügyi állapotról emlékezik meg.

A megye területén levő 12 gyógytár hivatalos vizsgálata kezdetét vette. A teljes befejezés után az eredményt a főorvos bejelentendi.

A megye egészségügyi személyzetét képező el van látva, és ezek székhelye célszerűen van beosztva. Müködik a megyében 16 orvostudor; 11 sebész; 10 állatorvos; 79 okleveles és 12 polgári szülésznő.

Orvos van a megye 13 községében. Azon 6 község, mely saját orvossal nem bír, a többi orvostartó községhez célszerűen van hozzá csatolva. Okleveles szülésznő van 19 községben, s így csak egy — Csege — az, mely okleveles szülésznőt nem tart. Ez már több ízben utasított a hatóság által — eredménytelenül.

A halálozást illetőleg — az első fokú egészségügyi hatóságok részéről beküldött jelentések szerint a lefolyt évnegyedben meghalt a megye területén 976 egyén s így 146-tal több, mint az előző negyedben; mely halálozási szám a — lakosság számához viszonyítva — 8-15%-ot tesz.

A múlt évnegyedben megkezdett himlőoltás az utóbbi negyedben folytatattván, jó sikerrel végeztetett be. Müködött a megye területén 13 oltó orvos; az oltási jegyzőkönyvek csak november hónapban terjesztettek be, melyekből a beoltottak száma ki fog világítani.

Törvényes boncolás volt 3 eset; rendőri hullavizsgálat 16 esetben teljesítette.

A lefolyt évnegyedben a megyei egészségügyi állapot nem volt kedvezőten ugyan, mind a mellett az előző évnegyedhez képest rosszabbra

fordult; a nyári évszak, a kimerítő tartós munka, a megye területén nagy számban levő mocsárok és posványok kipárolgása, végül az évnegyed végén a lég hőmérsékének átmenet nélküli rohamos alászállása mind oly körülmények, melyek a közegészségügy rosszabbra fordultára nagy befolyással voltak.

Az évnegyed folytán felmerült betegségek között legnagyobb számmal az emésztési szervek hurutos és lobos bántalmi szerepeltek. E mellett a vidékünkön oly gyakran észlelt tájkor: a váltóló — minden alakjában s minden utó bajával, — temérdek kárt idézett elő épen a munkaerő vesztésében.

A születéseket illetőleg, — hogy ez évnegyedben hány ezüven született, azt biztosan ki nem lehetett mutatni, mert az illető kimutatások igen hiányosan érkeztek be a főorvoshoz, — s a beérkezettek is nélkülözik a teljes megbízhatóság jellegét; ezen rovat csupán az évi jelentésben nyerhet biztos számú adatokat — midőn a beérkező anyakönyvi másolatok alapján lesz a születések száma kimutatható.

Lázás izgatottságban tartotta a hazai közönséget az országgyűlésen közelebb tárgyalt bankügyi javaslat. De az közelebb dől el. 101 többséggel az osztrák bank győzött. Távol volt 125 képviselő. Vajon nem lehetne valami óvszert feltalálni arra nézve, hogy a „kötelességmulasztókat“ illendő megfenyítsék?

Hajdumegye közönsége most a tisztújítás kérdésével van elfoglalva. Minden falunak, minden városnak más jelöltje van. Legjobb volna értekezletet tartani jó előre, hogy aztán ott a dolgot megvitassák. S így határozott irány volna adva a mozgalomnak.

Cserkoszort a töröknek csakugyan küld Debrecen városa, erre már az összeg megteremtettet a lelkesült közönség adakozásából. Az arany cserkoszort Lőrincák László, helybeli aranyműves csinálja. Mi koszort küldünk, de arra nem gondolunk, hogy mit esznek most a szegény törökök?!

Egy barátunk a távolban.

— Eredeti levél. —

Erzerum, (Kis-Ázsia) okt. 4.

Kimondhatlan s leirhatlan bajok, küzdelmek s fáradsággal telt egy havi utazás után ide, Kis-Ázsia fővárosába érkezünk. Utitársaim voltak: a sógorom Imre, dr. Schreiber (Berlinből), Unc és Falk orvosnövendékek. Négy lovas szekeren tettük meg e nagy utat.

E nagy városban — bár 80,000 lakosa s 30,000 katonája van, — nem kaphattunk lakást, mert egyetlen egy vendéglő sincs; hanem aztán nagy nehezen egy lengyel katona befoya által kiürített részünkre a város, vagyis inkább vár végén egy örmény lakháza, melyből előbb a tehéntőzeget ki kellett hordatni és elhelyezkedtünk öten két szobában, a melyben se butor, se ablak, a szó teljes értelmében semmi sem volt. Legalább nem hálunk az Isten szabad ege alatt. Fűteni sem lehetett, mert fa és kemence nem volt.

Pedig az éjjelek már hidegek. Ágyemünk nincs, úgy hálunk a csupasz padlaton a bundával s pokróccal takarózva.

Soványodni kezdek nagyon, de hála az égnek, a csüggedés nem vett rajtam erőt. Képzeltetni, mily jól esik itt magyarokkal találkozni. Én is találkoztam egy pesti orvossal s egy pocsjai seborvossal, kit még otthon ismertem, s a ki 3 hónapig Debrecenben börtönben isült. Itt kapitány.

Tudva azt, a mit most tudok, soha sem hagytam volna el Debrecen. De most már minden kég, mint egy száműzött tűrni kell sorsom, míg a háború be nem lesz fejezve. Ha a mindenható megendi, a jövő év május havában sietünk edes hazánkba.

Még csak ma vehettem ki lakást, egy ház egész első emeletét, mely egy nagy, pamlagokkal ellátott szobából áll, van benne egy tűkő, egy asztal, (ázsiai Törökországban a butortzat nem fényűző,) van még konyha, (mint

az oláhoknál,) egy kamara a fa s füstölt hus részére. A szobában fűtünk s főzünk.

Ezután állandóan Erzerumban maradok.

Dr. Kempf József,
Colassi effendi.

A párisi vilákiállításra küldendő magyar bizottság személyzete nemsokára véglegesen meg fog állapittatni. Harányi Frigyes, országos biztos, még hivatalos kinevezése előtt megállapodásra jutott az illetékes körökkel a személyzet szervezete iránt. S így a végleges kinevezéseket most már mi sem hátráltatja.

Levelék egy falusi lányhoz.

— Asszonyok is olvashatják. —

Kedves hugom! Az hallom, hogy valami komoly férfi a te vágyaid betöltésére is vállalkozott már. Komolyan, házassági célból — udvarol neked.

Hát hiszen mint a dal mondja, minden leányknak szerelem az evezője, fejkötő a kikötője.

Te is kikötőbe fogsz tehát jutni. Merészség kellett hozzá, hogy vállalkozott valaki szegény tatarinak.

Beszéltem jövendőbeliddel is. Szeret, nagyon szeret; ha te is úgy szereted, akkor boldogok lehetek.

De hát az a te jövendőbelid panaszkodott is.

Azmondja, hogy „jegye be istenne“ már s te mind a mellett elfogadsz madagnál (persze kell felvigyázat mellett) oly fiatalokat, kiknek udvarlását örömmel fogadtad akkoriban is, midőn még nem voltál senkinek leköve.

Persze a — változatosság téged gyönyörködtet.

Mondta aztán hogy bántja is őt nagymértékben ez. De mégis eltűné — ha magad nem dicsékednél vele. Pedig a mint mondja, azok a fiatalok „pökhendi“ „mihaszának.“

Tudod mit mond a latin? „Hasonló hasonlónak örül.“

V valami régi imádó (a ki a faképnél hagyott, mert nem bizott, hogy néhány ezer forinttal kiséged a hínárból) újra közeledt hozzád, a mint mondja. Elküldte új arcképet.

Te tudad, hogy tőle jö a levél, tudad, hogy a régi és talán az új viszony fejébe küldi el arcképet s mégis elfogadtad.

Én nem szólok hozzá.

Völegényed fölött egy kicsit nevetek, s azt mondom rá — hogy „szegény tatar!“

De hát illik e ez egy menyasszonyhoz? Tedd a szivedre kezdet és azután bedszélj. Hát szived szerint váltasz te ezzel a szegény tatarral jegyet? .

Vagy azt gondold, hogy ha tuzok nincsen — úgy jó a veréb is?

Az izlésről nem kell disputálni! Aztán kedves hugom, — becsüld meg ezt a szegény fiut.

Vigyázz rá, nehogy eladnolja egyszer az ablaka alatt — rólad énekelve valamelyik imádó, hogy

„Bátorult a férje karjára
Én voltam a gondolatjába!“

Különböben uyy-e, ki mint vet, uyy arat!
Dr. Tolle.

Ipar. Kereskedelem.

Érzékeny csapás volt iparosainkra nézve, hogy a honvédség felszerelését a magyar kormány német iparosokra bízta; ujabban e részben nagy panasz hallatszik.

A konzorcium, mely a posztót és vásznat a honvédség számára szállítja s mely még 1869-ben az abbeli szerződés megkötése alkalmával azon kötelezettséget vállalta volt, hogy a magyar honvédség számára szükséges posztót és vásznat az országban állítandja elő,

ezen pozitív kötelezettségének a vásznat illetőleg nem felel meg. Ezen (Harrapat-Regenhardt-féle) bécsi Consortium annak idejében az ebbeli feltételnek és az akkori kormány kívánságának megfelelően, a késmárki fonógyárnak nyolcszáz elsőbbségi részvényét, később pedig a gyárt egészen átvette; de a külföldi vezetés alatt sem prosperálván a fonóda, a Consortium jobbnak találta a gyárt vászonkészítésre épen nem rendezni be, mire eredetileg kötelezve volt, de másutt az országban sem készített vásznat, hanem a késmárki fonódat cseh- és morvaországi gyáraknak eladja, a vásznat pedig beszerzi hol legolcsóbban kapja. A késmárki fonódnak pedig évek óta ritkán hágy dolgozni, mivel állítólag ott csak veszteséggel dolgozik; mely veszteség különben bőven kárpótoltatik azon haszon által, melyet a Consortium a honvéd felszerelési szállítás körül nyer. Ez idén is a késmárki fonógyár különféle ürügyek alatt, már hosszabb ideig szünetel; a nyáron állítógat restructioit végett nem dolgozott; most a tél beálltával a munkások egészen elbocsátattak, és csak pro forma egy igazgató őrzi a gyárt és egy pár ember törülgeti a gépeket. Sérelem ez nemcsak a környékre nézve, mely ezáltal egy nevezetes kereseti forrást elveszt, de az egész országra nézve, hogy egy nyereszkező consortium egész nyíltan ueri megszegni szerződésileg elvállalt kötelezettségét.

Budapestről. A török sebészek javára az írók és művészek által rendezett hangverseny fényesen sikerült. Soldosné dalai rendkívül tetszettek. Deák Ferenc emlékszórára eddigelé 114.875 frt gyűlt be. — Fischer Samu hazánkia, ki néhány év előtt Amerikában mint ügyvéd és hírlapíró telepedett le, meghalt. A derék férfinak adjon nyugalmat az idegen föld! — Dr. Erdődi Béla török tanfolyamat fog tartani a télen haladók számára. — Pauler Tivadart névnapja alkalmából a tisztviselők orsz. egyi. választmánya egy diszes arcképalbummal ajándékozta meg.

Névtelen levelék

— a „Polgártárs“ szerkesztőjéhez. —

Debrecen, nov. 10.

A debreceni színházi nyugdíjintézet módosított s a min. által elfogadott alapszabályainak 1-ső § sánál, multkori levelünkben, talán sokáig is időztünk, bár csupán a tárgyhoz tartozó dolgoknak elmondására szorítkoztunk.

A tárgylagosagot tartván szem előtt, a nyugdíjintézetnek rendeltetésétől eltérése által okozott számos oly körülmények elsorolását, — melyek az 1. §-ban lefektetett nemes czélnak, a szép művészet előmozdításának nemzeti nyelvünk művelésének s így magának az intézménynek csirájában megőő betűje volt, — hallgatással mellőzni voltunk kénytelenek.

Mert méltán vetődik föl színre a kérdés, hogy a nyugdíj intézet vezetői működésük összes folyamában képesek-e hivatkozni olyan mozzanatra, melylyel elősegíték volna az „erkölcsei hatást“, mint fötevezőt arra nézve, hogy a debreceni színház tagjainak jövendőjét illetőleg, megnyugtatóst szerzvében: ez által a tagokban buzgóbb közreműködést, nagyobb ösztönt ébresztettek volna?

Most áttérhetünk annak megoldásához, hogy a debreceni színházi nyugdíjintézetnek mindennemű bajai tulajdonképen honnan származhatnak? Felelet: Az alapszabályok 20., 23., 25., 32., 33., 34., 36. paragraphusok szem elől tévesztéséből.

Előre kell itt bocsátani azon körülményt, — hogy a nyugdíj intézeti számadások tisztázását, — megvizsgálását legujabb időben az intézet egy alapító tagja, elebb a nyilvánosság téren felszólalása által, majd a hatósághoz beadott kérvényében követelette. És nem célunk megbírálni, hogy jogosan-e, a vagy nem jogosan követelte; sem nem az a célunk, hogy a nyugdíjintézeti választmányt, annál kevésbé annak egyes tagjait vádoljuk, vagy kárhoztassuk.

A tény az, hogy a számadások hivatalos megvizsgálása nyíltan követeltett, és a városi hatóság azok megvizsgálását el is rendelte.

Hogyan? Hiszen ez esetnek következtetnie nem lett volna szabad az alapszabályoknak alább elsorolando §§-ai értelmében:

20. §. Rendes közgyűlés minden évben egyszer tartatik.

23. §. A közgyűlés teendője a lefolyt évi pénztárnoki számadást helybenhagyni, a felmentvényt kiadni, vagy megtagadni. . . .

25. §. b.) A választmány teendője az intézet pénzügyi és jogügyi felelt örködni, a pénztárnok számadásait évenként megvizsgálni, s azokról a közgyűlésnek jelentést tenni. . . .

38. §. A pénztárnok minden év lefolytával szám-

adásait a választmány elé köteles terjeszteni.

Ily szigorú és ellenőrző paragrafusok mellett hogyan történhetett meg az hogy évek hosszú soráról a számadások hivatalos megvizsgálásának szüksége mutatkozott?

Két eset áll: vagy megtartatták az alapszabályok, vagy nem.

Az első esetben a városi hatóságnak, — akkor, midőn a számadások megvizsgálása egy alapító tag által követeltetett, — azt kellett volna felelnie, hogy a számadások tiszta, megvizsgált állapotban vannak. De semmi esetre nem azt: hogy a számadások megvizsgálásának vizsgálóhatóságát, s majd annak idején előterjesztetni; — mert

a második esetben, vagyis ha az alapszabályok nem tartatták meg, akkor a 34. § értelmében a városi hatóság által, az intézet működéséről folytonos tudomás szerzés végett kirendelni kellett a hatóság biztos miert nem tett jelentést azonnal, az első szabályellenes cselekmény elkövetésekor?

Mind oly kérdés, melyek általunk ezuttal a nyilvánosság terén hagyatnak, anélkül, hogy azokra az érdemleges feleletet megadnók.

Annyit mindenesetre szükséges előrebocsátani, hogy akárminő eredményt tüntessenek is elő a megvizsgált számadások, jól, vagy rosszat; a bármely okból előállt hibákat helyrehozni, a nyugdíjintézet, vagyis a nyugdíjazandó tagoknak idővesztését kipótolni többé nem lehet. Még azon esetben sem, ha a megvizsgált számadások alapján bebizonyulna talán az, hogy a nyugdíjintézet alapítóiból hiányzó 21 ezer forint, — mint a melynek semmi esetben elveszni nem szabad — Debreczen városának, mint jótállónak, kell kamatjaival együtt megtéríteni.

Mit ér a segély, ha későn érkezik? S ha a fentebb említett esetben a hiányzó összeg a város által megtérítetik is: hogyan és hol lesz elégtétel szereve az alapszabályok 32-ik §-ának, mely szerint az intézet minden pénze Debreczenben, pénzintézeteknél való elhelyezés által kezeliték? Miért alkottattak az alapszabályok, és ennek alapján miért létesítették a jótékonyasági intézet, ha az az eshetőség is előállhat, hogy az alapszabályokban meghatározott korlátok túllépésével, a nyugdíjintézet, és alapító tagok érdeke megsérül; vagyis világosabban szólva, az alapszabályok meg nem tartatnak?

Egyház. Iskola.

(Jelentés az Edinburgban 1877. Julius hó 8—10-kéig tartott egyetemes presbitéri nagy-gyűléséről.)

Az 1873-ban Uj-Yorkban indítványozott, s 1875-ben a londoni értekezleten körvonalozott s egy állandó rendező bizottság által 2 év alatt gondosan előkészített első egyetemes presbitéri nagy-gyűlés Edinburgban, a presbitériánizmus klasszikus pontján f. év július 3-án ünnepélyesen megnyitottat d. e. 11 órakor a főváros Szent Giles nevezetű ősi főtemplomában (hol Knox reformátor hirdette volt az evangéliumot.) mely most az állami ref. egyházé. A nagy számmal megjelent tagok és gyülekezet előtt Flint Róbert az edinburgi egyetem hitánára tartotta János 17: 20, 21. alapján a „keresztyén egységéről“ irányadó nagy szabású egyházi beszédet, mely a gyűlés indítványára kinyomtatott.

Ugyan az nap délutánján csak a tagok és társtagok (meghívottak) részvételével tartott szakülésen a 2 év óta működő bizottság számolt be. Az ülések napiterve megállapítottat, minden napra 3 nyilvános ülés rendelkezett, mindenki ülésre külön elnök jelöltetett felváltva egyházi és világiakból, az állandó egy elnök kérdése elejtetvén. A tagok névsora igazoltatott s kinyomtatva szétosztottat. Az európai szárazföldről 10 ország volt képviselve Franciaország, Hollandia és Helvétzia küldvén legtöbb követet, Magyarországról a rendező tagok száma kettő, meghívott tagul (associat) Szilassy Gyula ur jelent meg, a ki a ref. egyház iránti áldozatkész és lángoló ér-

deklódésért külföldi hitrokonaik előtt kiváló tisztelet és becsülés tárgya. Jelen volt a gyűléseken Lugossy József nyugalmazott tanár Debreczenből.

A föld öt részéből 333 képviselő és meghívott tag jelent meg, kik hivatalos alkotó tagjai valának a nagy-gyűlésnek, ezek 25 külön országban fekvő 49 presbitéri egyházból érkeztek. Az eddigi számítások szerint találattik a világon presbitéri egyházigazgatási elvet követő ref. gyülekezet 21,443 és 19,040 lelkipásztor.

A rendező bizottság elnöke Dr. Blaikie edinburgi hitánár egybe állította egy becses füzetben bárcsak vázlatilag a világon levő presbitéri egyházak rövid történetét s statisztikáját és műveit. Ez a tagoknak szétosztottat, hogy utólag javítások, pótlások tétel-hessenek rajta, s új kiadásra elrendeltetett, a magyar egyházkerület számára öt példányt kértünk kiküldetni.

Az első nap estjére volt tüze a gyűlés tagjainak ünneplési fogadtatása Edinburg polgárai részéről, a főváros legnagyobb helyiségében a szépművészetek és ipar csarnokában, mely 6000 embert fogad be. A csarnok telve lett, s a két szalaggal jelölt tagok egyenként mutattatták be a város képviselő polgármesternek, a ki mindenikkel kezelt szorított, aztán egy mellék terembe (900 hallgatót fogad be) egy fölt le a közös üdvözlés a városiak és a gyűlés közt a polgármester elnökele alatt, imával, szoltár énekek kezdettvén és zárulván a fogadtási együttlet. Az európai kontinensről csak Francia és Magyarországnak juttathatott idő nyilvános szóhoz, s Balogh Ferencz üdvözölte a magyar testvérek részéről a gyűlést s azt kebelébe fogadó nemes várost. Hazánk iránt meleg rokonszenv viszhangozott.

A tárgyaló vagy is tanácskozó ülések július 4, 5, 6, 9, 10, tehát öt nap tartattak, délelőtt, délután és este és így 15 ülés, a skót szabad egyház igen célszerűleg és kényelmes berendezett zsinati termében, mely 2000 hallgatót fogad be. Megjegyezzük, hogy a jul. 7. és 8-ra eső szombaton és vasárnap gyűlés nem tartottat, szombaton építő tárgyu keresztyén értekezlet csak délelőtt; vasárnap pedig a főváros több mint 60 ref. templomában a távolból megjelent legjelesb lelkészek vezették az isteniszteletet, s hirdették az igét. — Mindenik ülést nyilvános volt, a terem földszinje a tanácskozó tagok számára volt fenntartva, a körülöfolyó karzatok helyeit a közönség, nők és férfiak, egész ülésfolyamra pénzért foglalták le, biztosítani akarván helyet és széklet maguknak. A közönség nagy számmal vett részt, legtöbbször, kivált az esti üléseken zsu-folásig telt volt a terem. A 15 ülésnek 15 elnöke volt a nagy egyházakra való tekintettel választva. Minden ülés napján közös déli étkezés volt a tagok számára rendezve egy főszállodában ennek költsége, valamint az egész gyűlés kiadása is (15,000 frtra tervezve) egyedül a skót hitrokonaik önkényes aláírásából fedezetetett. A tagokat Edinburg polgárai fogadták látják el saját családjaiknál vendégszeretők barátságával, páratlan szívvellyességgel, melynek emléke kinek-kinek kedves marad. — Minden egyes ülés-napra részletes külön sorrend (program) nyomtatott s osztottat ki; a fővárosi helybeli nagy politikai napi lapok gyorsírói nyomán a gyűlések tárgyalásai roppant terjedelemben nyilvánosságra hozattak, így a sajtó nemesen megtette kötelességét, s az ország minden részébe elvitte a napi történetek részleteit, ezáltal közérdeklődést és figyelmet keltvén.

Balogh Ferenc. György Endre.

* A mű címe: „The presbyterian churches throughout the world, a sketch of their history, and work. Edinburg, 1877. n. sr. 62. l. kettős oszlogu sűrű nyomás, ennek 17—20 oldalán VII. szám alatt „Magyarország“ címen van adva Balogh Ferencről a magyar ref. egyház eredetéről és jelleméről egy vázlat. A statisztikai táblás kimutatás közölve van az Evangy. Prot. Lap 1877. évi 33. számában, „Hányan vagyunk“ feliratu cikkben.

— A házi ipar fejlesztése érdekében Ung-megyében élénk mozgalom indult meg. A kereskedelmi s a vallás- és közoktatási minisz-

Ha én gazdag lennék. . .

Ha én egyszer gazdag lennék,
Tudnék akkor élni szépen,
Egy regényes cifra várban,
Egy cifra kert közepében.

Fülemilek dala mellett
Szép virágok között járnék,
Hársfák alatt várna rám a
Puha pázsit, hűvös árnyék.

Nem tennék én egyebet, csak
Enném, innám szünetlenül,
És szidnám a cselédekét,
Parasztokat kegyetlenül.

Télben Páris volna hazám,
Barátaim marquis-k, paire-ek,
Ezereket áldoznék egy
Gyatra grizett szép szemének.

Az itthoni teendőket
Nagylelkűleg másnak hagynám,

A hazául, a bajául
Azt se tudnám: bü-e vagy bá?

Folyamodnám, hogy az adóm
Szállítsák le negyedére,
Nem adnék egy fityínget sem
Könyvre s ilyen más izére. . .

Haszontalan lennék biz én,
Nem tagadom ezt az egyet,
De csak olyan, mint a többi
Nagyur, báró, gróf és herceg.

Szabó Endre.

Az arany hajfonat.

— Rajz. —

Végig sétáltam a főváros utcáin. Elhaladtam sok ragyogó kirakat előtt; egyik helyen gyémántok kápráztatták szememet, más helyen drágábbnál drágább kelmék kívánczoltak vevőknek, harmadik helyen pompás könyvsorok díszlettek. Tovább mentem. Az utca szegletén egy hajfodritó szép kirakata előtt állottam meg, hol egy gyönyörű hajfonat vonta magára figyelmemet.

Milyen szép hajfonat, milyen szép arany-

terek intézkedése folytán — Jagócsi Péterffy József miniszteri biztos e hó 8-án délelőtt 10 órakor a megyeház nagytermében a házi ipar fontosságát, s annak célszerű kezelési módját általános előadásban ismertette.

Levelék egy városi urfihoz.

(Falu is olvashatják.)

Kedves öcsém! még mulatságaitok is éltnétek ettől az egyszerű falusi lélettől, melyet ti lenéztek. Ha mulatni akartok, már hetekkel előtte hirdetétek uton utfélen mindenkinék. Szép frakkos, figarós uri bandátok van, melynek egy becsületes magyar nótát el nem szabad huzni, mert az illem ellen van, táncotok is olyan, mint a keringő birkáé, billegtek ide oda, mint a barázda billegő, figarót tartó jobb kezetek hátra téve, frakkotok szárnya repülve, — óh mi dicső lehet az! Vigyázz öcsém, mert a ki ész nélkül nyargal, megüti a lábát.

Lásd, ez a mi falusi életünk egészen más, szívesen elősmerem, hogy nem nektek való. Itt, ha mulatni akarunk, egy kis család összejön s barátságos poharazás között szegény hazánk sorsát megbeszéljük, más becsületén nem rágódunk, elmondjuk egymásnak örömeinket — bánatunkat, azután újtjuk a filkót.

Ne ijedj meg, nem az olyan teforma filkókat értettem.

Ha aztán olykor Kokány Marci rá huzza, mindálunk nem látsz semmiféle idegen táncot, mi csak magyarok akarunk maradni, nem kell nekünk se polka, se valcer, sem keringő, hanem a körmagyar és csárdás. mert ebben látjuk nemzetünk méltóságát jellegét kimagaslani.

Ti persze más véleményen vagytok, azt mondjátok, hogy ezek ócskaságok. Lehet, hogy úgy van, csak hogy olyan ócskaságok, melyek a hajdani dicső napok emlékei. De hát mit tehsz arról, ha a bagoly irtózik a napfénytől.

Azt mondd öcsém, hogy a bor is úgy jó, ha kiforja magát.

Igazad van! hanem akármilyen fel-séges a bor, ha rosz hordóba teszik — élvezhetetlen lesz az.

Az után meg bora válogatja! Némelyiknek jobb volna soha nem forni, oly savanyu lesz, némelyik mire kiforrott, csupa seprővé válik, sok függ attól, hogy milyen helyen termett.

Te például olyan helyen termettél, hogy még annyi erőd sincs, mikép forrásnak indulj. Ezért mondják, hogy vizeszű vagy.

Pedig magad gavallérnak tartod. Ugy nézsz ki, mintha kölesönkértek volna, ha lehetne, rá nem lépnél a földre a világrét sem, két pofaszakállad, mint két tollseprű áll, azt mondják, „nagyon divatba jöttél“ én meg azt mondom öcsém:

A ló mig paripa
Angol nyereg alatt jár
Ha megvénül talpiga
Huzó lesz, mint a — szomár! . . .

Hegyközi.

szálak, gondolám; milyen szép főrről kerülhetett ez le; milyen angyali teremtes az, kinek ily haja van! Elgondolkoztam. Eszembe jutott egy kis mese egy nagy szép arany hajfonatról. Ime elmondom.

Messze, messze távol a nagy világtól volt egy kis falu. Egyszerűen éltek ott a szegény emberek szerény hajlékaikban. Fáradságosan keresték ugyan kenyerüket, dolgoztak, hajnaltól nap-estig; de ha elvégezték napi munkájukat, estéket mily meglepésben töltötték. Meglátogatták egymást a jó szomszédok, és vig beszéd és visszaemlékezés elhajtá egy időre gondjaikat.

A falu egyik utcájában lakott Jakab mester, a kovács. Már hajnalban kiviláglott műhelye, mert a mester korán felkelt, és alig hogy a „talpra legények“ szava elhangzott, sürgött a legénység és szorgalmas kalapácsütések hangzottak végig az utcán. Kinyitott az ajtó egyenként az ablakok; itt egy csinos gyermek, ott egy szende hajdon, amott egy éltes matróna kándikált ki az ablak mögül.

Jakab mestertől nem messze, az átelleni soron állott egy csinos külsejű ház. Szép fehérre mázolván, zöld ablaktábláival kellemes benyomást tett a nézőre. S csodálatos, mihelyt Jakab műhelyében az első kalapácsütés elhangzott, mint a rózsza kinyíl az első napugárra, kinyitott az ablaktáblák és egy szép szelid leányarc tűnt fel a nyílásban. Ennek a leánynak volt az a

Pályázat a Deák Ferencz emlékszo-bára. I. §. Alulírt bizottság pályázatot nyit Deák Ferencz bronz emlékszo-bra mintájának elkészítésére. Pályázhat akár hazai, akár külföldi művész. A bizottság fentartja magának, hogy néhány hírneves művészt megfelelő tisztelet-díj biztosítása mellett egyesenes hívjon fel a pályázatban való részvételre. 2. §. A szobor a Ferencz-József tér egyik végén, a kereskedelmi társulat épülete előtt fog állani; a tér átellenes végén a Magyar-Tud. Akadémia palotája előtt gróf Széchenyi István emlékszo-bra állíttatik fel. Ennél az álló alak 15 bécsi láb (4.74 méter) magas; a négy ülő szoborral diszitett gránit-talpatat huszonhat bécsi láb (8.22 méter) emelkedik; az emlékosze magassága negyvenegy bécsi láb (12.96 méter). A pályázókknak figyelemmel kell lenni e körülményre, hogy a két átellenes szoborral diszitendő tér összhangzatosan tünjön fel. A helyiség térrajza a körül fekvő házak magasságának feltüntetésével a pályázók használatára a Magyar-Nemzeti-Muzeum irodájában több példányban le van véve, hol minden egyéb felvilágosítások készségesen fognak adni. 3. §. A feladat az, hogy Deák Ferencz alakja az élethez és jelleméhez hiven legyen ábrázolva, a milyen az 1860—1869 közt volt, mihelyt a kor s betegség súlyos nyomai rajta észrevehetők lettek. 4. §. Az emlékosze költsége a talappal és felállítással együtt 150,000 forint meg nem haladhat; a bizottság ugyanazt kívánja, hogy a pályázók költségvetést csatoljanak mintájához. 5. §. A pályázó művészek úgy az alakra, mint a talapzatra kiterjeszkedő mintavázlatokat, melyek az emlékosze magasságának egy tizedrészében készítenők, a nevüket tartalmazó pecsételt jellegű levél kíséretében, az 1878-ik év október hó 31-ig a „Deák szoborbizottság“ elnökéhez Budapesten a Magyar-Tudományos-Akadémia palotájában a n. cimezeve küldjék be. 6. §. A beérkezett minták alkalmas helyiségben egy hónapig közszemlére ki lesznek téve. 7. §. A kiállított pályázó művek 1878 évi december hó kezdetén egy jury által megfognak bíraltatni, mely a feltétlenül kiadandó pályadíjakat döntőleg oda itéli. 8. §. Ezen jury tizenegy tagból fog állani, melyek közül egyet-egyet választ: A képzőművészeti tanács, a fővárosi közmunka tanács, Budapest fővárosának építészeti bizottsága, a képzőművészeti társulat, a mérnök-és építész-egylet. A bizottság ezenfelül három külföldi művészt fel fog hívni a bíraltatban való részvételre, s három tagot választ a maga köréből. 9. §. A pályadíj 6000, 4000 és 3000 frank aranyban. Budapest, október hó 31-én. A Deák Ferencz emlékszo-ba bizottsága.

Főiskolai élet.

Debrecen, nov. 10.

Főiskolánkban a szépért, nemesért rajongó ifjuság az egyletek alakítását végre befjezte. Elsőnek alakította meg a „Magyar irodalmi önk. társulatot“, melynek eddigi működéséről alantabb néhány szöveg megemlékezem, utána alakítottak: „felsőbb tanulók olvasó egylete“, „tüzöltő társulat“, „énekkar“, „zenekar“, „hit-tanhallgatók önképző egylete“, „akadémiai gyorsírói egyesület“, „jogász segélyző egylet“, „hittanhallgatók segélyegylete“, „jogtanszaki becsületszék“ s végre a „jogász önképzőkör.“

Mint hogy a három utolsó egylet megalakítása az aig elmúlt napok eredménye, azon közönségnek, me az ifjuság irányában mindig oly meleg részvételt tanusított, a t. szerk. ur szívesége utján, e lapok hasábjain ezek mikénti megalakítását tudomására juttatom. — Megalakítottak t. dig következőleg:

a) „Jogtanszaki becsületszék.“
Elnök: Oláh Károly, jegyző: Szabó Ferencz, bírák: Rickl Antal, Pepsy Dezső, Tömör József, Vastagh Frigyes, Vecsey Imre, Veszpremy Zoltán, pótbírák: Gergelyffy János, Király Gyula, Mőesz Béla, Süss Elemér.

b) Hittanhallgatók becsületszéke. Elnök: Sörös Vilmos, jegyző:

szép haja, melyről mesém szól. Volt is a hajnak két szeretője. Egyik maga birtokosnője, a második Lajos, a kovácsnak fia, ki nem adta volna e hajnak egy szálát az egész világrét.

A leány feléért az első kalapácsütésre, tudta, hogy várja már valaki szelid arcának mosolygását; és valóban, mihelyt a lány megjelent az ablakban, a leány felgyűrt ingujjakkal és előre kötött borkötényvel ott állt a műhely ajtaja előtt. S mennyit beszéltek a tekintetek; kezökkel intettek, a leány eltűnt az ablaktól és a leány holdogán tért vissza műhelybe. S hogy dolgozott egész nap; nem volt szorgalmasabb dolgozó nálnál; igen, mert este gondolt és . . . arra a szép kis lányra.

S estén mennyit beszéltek, mily sok szépet mondtak el egymásnak, és a haj mennyi szelid ölelést kapott és szelid csókokat.

De elmúltak a szép idők és terhes idők neheztedek az országra. Betört az ellenség és a haza minden fegyverfoghatót zászló alá hitt. Lajosnak is el kellett mennie. Az elutazás előtti estén együtt ültek a ház előtti padkán. A leány ölébe vette síró szeretőjét, megölelte; megcsókolta; vigasztalta szerelmes szavaival: Ne sirj szerelmem, ne könyezz, mert megnehezített elválásom; ne sirj szegény lllonám; visszajövök én tehozzád és akkor leszünk csak boldogok. De a leány szeméből is megeregednek a könnyek. Oda

Vincze Ödö Zsigmond, Mihály, Varg Fekete Gyula

b) A „kító közgyűlés“ A gyűlés társulása képezte rendszert megalhatott, mi jogtallgató, készütséggel mivel ha a játképező nyben ezek litikai esem jog és állan rittetnek) s nöknek nem szakavatotts mellett eler tás. — A képest az szabályt akatkozó gyű elnök: a t sék fel az ügyek vezetvén a vá let tagjai k nevezetes egylet műcime alatt reik is lehetvésbé lény gyűlés t l szászt meg Gyula korj nök: Liszt titkár: Lás alj-gyöző: K roly, választ tinszky Jö

A „társulá mint gyak nyekre jog lasztmány hogy a tartja, bár de annyit ből merite let derek humoreszklatok lesz K-tól és cantus és mány érde atól, hog szép refe ez évre m

Az i datával bí lesz, a sik

Elhe kötetet a ugyan, ho nyaink kö arra, ho nösen költ ban bizta és barát fog. A m nyomdájá sen lesz Aigner L az előize utalványo kr. Az el ideje f. é teményei után egy végén 18

Elhe kötetet a ugyan, ho nyaink kö arra, ho nösen költ ban bizta és barát fog. A m nyomdájá sen lesz Aigner L az előize utalványo kr. Az el ideje f. é teményei után egy végén 18

Elhe kötetet a ugyan, ho nyaink kö arra, ho nösen költ ban bizta és barát fog. A m nyomdájá sen lesz Aigner L az előize utalványo kr. Az el ideje f. é teményei után egy végén 18

Elhe kötetet a ugyan, ho nyaink kö arra, ho nösen költ ban bizta és barát fog. A m nyomdájá sen lesz Aigner L az előize utalványo kr. Az el ideje f. é teményei után egy végén 18

Elhe kötetet a ugyan, ho nyaink kö arra, ho nösen költ ban bizta és barát fog. A m nyomdájá sen lesz Aigner L az előize utalványo kr. Az el ideje f. é teményei után egy végén 18

Elhe kötetet a ugyan, ho nyaink kö arra, ho nösen költ ban bizta és barát fog. A m nyomdájá sen lesz Aigner L az előize utalványo kr. Az el ideje f. é teményei után egy végén 18

Elhe kötetet a ugyan, ho nyaink kö arra, ho nösen költ ban bizta és barát fog. A m nyomdájá sen lesz Aigner L az előize utalványo kr. Az el ideje f. é teményei után egy végén 18

Elhe kötetet a ugyan, ho nyaink kö arra, ho nösen költ ban bizta és barát fog. A m nyomdájá sen lesz Aigner L az előize utalványo kr. Az el ideje f. é teményei után egy végén 18

Elhe kötetet a ugyan, ho nyaink kö arra, ho nösen költ ban bizta és barát fog. A m nyomdájá sen lesz Aigner L az előize utalványo kr. Az el ideje f. é teményei után egy végén 18

emlékszo-
zatot nyit
mintájának
akár kül-
magának,
felelő tisz-
esen hívjon
2. §. A
k végén, a
fog állani;
Akadémia
ván emlé-
lő alak 15
négy ülő
huszonhat
; az emlék
lábra (12.96
kell lenni
s szoborral
jön fel. A
zak magas-
szók haszná-
írodájá-
hol minden
nak adadni.
ncz alakja
gyen ábrá-
zt volt, mi-
yomai rajta
lélek összes
ással együtt
; a bizottság
köt-
5. §. A pá-
nt a talap-
melyek az
ében készí-
telt jelíge-
október hó
tság el-
M a g y a r
p a l o t á -
A beérke-
egy hónapig
A kiállított
er hó kezde-
latni, mely
at döntőleg
tagból fog
választ: A
közmun-
észeti bizott-
mérnök- és
felül három
a bírálatban
aszt a maga
3000 és 3000
er hó 31-én.
sága.

Vince Ödön, bírák: Bányay László, Barna Zsigmond, Erős Lajos, Győry József, Lévy Mihály, Varga Lajos; pótírák: Csák Máthé, Fekete Gyula, Soós Lajos, Szondy György.

b) A „J o g a s z - ö n k é p z ö k ö r”, alakító közgyűlést szerdán d. u. 3 órakor tartá. A gyűlés tárgyát a tisztviselő megválasztásán kívül az alapszabályzat részbeni megváltoztatása képezte. — Ugyanis az eddig fenállott rendszer mellett nagyon is érezhetőleg tapasztalható, miszerint az elnöki kötelességeknek, jogtallgatónak, idejéhez képest bármennyű szép készütséggel bírjon is, megfelelni nem képes, mivel ha a végül, hogy a gyűlések programját képező értekezések, vitatkozások, (a megnyitásban ezeknek tárgyai a történelem, napi politikai események stb. keretén kívül, főleg a jog és államtudományok különféle ágaiból merítettnek) sikeres megoldást nyerjenek, az elnöknek nemcsak hogy nagy jártassággal, de szakavatottsággal is kell rendelkezni, mely mellett elengedhetlen kellék az erély és kitartás. — A gyűlés ezen elfogadott indítványhoz képest az elnöki állás betöltésére vonatkozó szabályt aként módosítá, hogy az értekező, vitatkozó gyűlések vezetésére mint „tisztviselői elnök” a tek. jogtanár uraknak egyike kéresek fel az alakító gyűlések alkalmával, a házi ügyek vezetésére, eligazítására — segítségül vévén a választmányt — választassék az egy-let tagjai közül egy „alelnök”. — A második nevezetes módosítás pedig az volt, hogy az egy-let működő tagjai „külső működő tagok” címe alatt a helybeli pályavégzett fiatal emberek is lehessenek; történtek még egyéb kevésbé lényeges módosítások, melyek után a gyűlés t. Liszka Nándor a tisztviselői kart választá meg felügyelő tanár elnöklete, László Gyula korjegyzősége mellett. Tisztviselői elnök: Liszka Nándor, alelnök Csáthó Kálmán, titkár: László Gyula, főjegyző: Sás Elemér, aljegyző: Katz Sámuel, pénztárnok: Oláh Károly, választmányi tagok: Bakos Imre, Malatinszky József, Tömöry József, Thót Emil.

A „M a g y a r i r o d a l m i ö n k é p z ö t á r s u l a t” eddigi működését, ugy elméleti, mint gyakorlati tekintetben a legszebb reményekre jogosító siker koronázza. — Buzgó választmányja legközelebbi ülésén elhatározta, hogy a Csokonai ünnepélyt h. hó 18-án megtartja, bár a program még közzé téve nincs, de annyit megemlíthetünk, mint biztos forrásból merített hírt, hogy az ünnepélyen az egy-let derék elnöke Tömöry József 4 jh. alkalmi humorizet fog felolvasni, ezen kívül szavallatok lesznek ugyancsak Tömöry J.-től, Torma K.-tól és Bögös Lajostól; ezen kívül még a cantus és zenekar is közreműködik. A választmány érdeme gyanánt felemlíthetem, eltekintve attól, hogy az egy-let belső szervezésére nézve szép reformokat létesített, a pályakérdéseket ez évre már megállapította.

Az ifjúság szép, nemes feladatának öntudatával bír, ha a kitartás, munkakedv folytonos lesz, a siker el nem marad.

Gyulai László.

Dengi János költeményei.

— Felhívás előfizetésre. —

Elhatároztam, hogy költeményeimből egy kötetet a nyilvánosság elé bocsátok. Tudom ugyan, hogy mostani irodalmi és pénzügyi viszonyaink között meglehetősen merészesség kívántatik arra, hogy valaki szépirodalmi művek s különösen költemények kiadására vállalkozzék; azonban biztat a remény, hogy irodalmi ismerőseim és barátaim támogatásával a kiadás sikerüljön fog. A munka a Weizsmann testvérek könyvnyomdájában készül, s igen csúszás és díszesen lesz kiállítva. Művem kiadásának kezelését Aigner Lajos könyvkereskedése vállalta el, hová az előfizetési pénzek (legelőszöribe postautalványval küldendők. Előfizetési ár 1 frt 20 kr. Az előfizetési pénzek beküldésének határideje f. év december 1-je, mely időtábján költeményeim szét is küldetnek. Nyolc előfizető után egy tiszteletpéldány jár. Budapest, okt. végén 1877.

Dengi János.

ölelte a leányt keblére és ajkaiak összeforrtak egy édes és mégis fájdalmas csókban. Aztán kezébe vette a leány fejét, megcsókolta, szemét, homlokát, ajkát és végre szép arany haját. . . . Aztán suttogott fülebe édes, alátó szavakat; a leány elcsendesedett és kedvesnek keblére hajta le fejét. De a leánynek végre mennie kell. Isten veled! . . . Isten veled!

Szomorú a szegény leány, mióta elment szeretője. Most is felbőg az első kalapácsütésre; felugrik . . . azt hiszi, most is várja valaki arcának mosolygását . . . de megint visszadől, hisz az nincs is itthon. Aztán elmegy az ablakhoz, kinyitja, tán mégis meglátja a kedves arcot. . . . De nem jön senki a műhely ajtaja elé.

S a leány? Annak nincs nyugta; bolyong tovább-tovább rendeltetési helye felé: ha felkel is a lányra gondol, ha lefekszik is, és álamban is azt öleli szívéhez; s midőn felbőg, látja, hogy egy kemény fadarab volt. S megint tovább bolyongott. . . .

Változó a háború szerencsége. Hol barátok, hol ellenségek szolgálnak. De abban megegyeznek mindkét oldalon, hogy sok gyászszal jár. Mennyi sok deli ifjú halála bélyegzi meg a győzelmet; mennyi vér áztatja a győztes csatát. Lajosnak is megtörtént első csatája. Ott járt elől, hol a halált osztogatták, golyók fűtöttek el fülét mellett, de neki semmi baja sem történt. Kedvesnek imája oltalmazta baj ellen; ott

Modern szerelem.*

— Éneklé egy XIX. századbeli troubadour. —

Aminap a vaksi hídnál
Szent szerelmet esküvénk;
S persze abb' a pillanatba
Rögtön egymásé levénk;
Ekkor aztán kedvesemnek
Tatájához rukkoltánk,
Ki örömtől ittasulva
Áldását is adta ránk.

Azt hívém, hogy feldühöved
Mint kalandort még kidob,
Eszemágába se volt, hogy
Még ezért örülni fog!
Hja, hiába! kurta két év
S diplomás leszek, az ám!
S hozzávéve: a tavaszok
Telhaladta már a lány.

Notabene nekem adták,
Ergo biztos a jövő. . .
Mert hiába, mostanába
Ez az első, ez a fő!
Sok a lány, kevés a férfi,
Válogatni nem lehet. . .
Arra nem sokat adunk, hogy
Szeret-e vagy nem szeret?!

Nóde mi szeretjük egymást,
Mint előbb is említém
S bízva nézünk a jövőbe
Egymás kölcsönös hitén;
Csupán egy a baj: s a táti
Erre roppant sokat ad! —
Ha megtudja szent fri-
gyónket,
Kikotyogja a világ. . .

Soha letyka! Hirbehozná
Még időelőtt a lányt. . .

— Bevette. Egy ügyvédtől kérde az illető fél: behajította-e követelését? „Bevettem kérem alásson,” szól a tek. ur a mármorból felocsudva. „Látom, hogy bevette, vigyázzon, ki ne jöjjön.”

* Mutatvány Dengi János sajtó alatt levő költeményeiből.

Thalia temploma.

— Debreceni színészeti. —

A heti színházi műsor a lehető legváltozatosabb volt. Volt alkalmunk népszínműben, drámában, vígjátékban, operette-ben gyönyörködni; a mai előadásokat illeti, azokról csak elismeréssel, dicsőréttel szólhatunk, színészeink öszhangzólag működtek a legnagyobb szabású szerepekben, mint Petaud király udvara, melynek sikeres, hatásos előadása művezető igazgatónk rendezésén kívül, főleg Nyilvay Irmát, Szabó Bandit és Kunsági Lajost illeti.

Volt a heti repertoírban új darab is felvéve, mely ismét csak egy érdemül s bizonyítékul szolgál Temesvárynak, hogy a közönség igényeit nemcsak kiakarja, de ki is tudja elégíteni, csak hogy ha azután a színügy Debrecenben megbukik, ezen bukásnak az okát ne az igazgató személyében, hanem a közönség mostoha pártfogásában keressük; valóban csodálkozunk színészeinken, hogy ily tátongó üresség dacára jó kedvvel s ügyesen játszanak. — A heti műsor újdonsága a nemzeti színház legújabb eredeti drámája volt: „Gróf Dormandy Kálmán” Bercsényi Bélától, kit a közönség mint egykori kedvencét még igen jól ismer.

A darabon nagyon meglátszik az, hogy szerző műve. Magának Dormandy-nak jellemzése minden lélektani alapot nélkülöz. Ingatag, mindenfelé hajlítható jellem nem lehet tragikai alappal bíró hős. Dormandynek még csak halála sem indít meg bennünket. Dormandy szinte ily ingatag. Ugyan van-e nő, ki oly elvetemedett férfinak, mint Dormandy annyiban megtudna bocsátani Ha a megbocsátás erény, akkor e nő Madonna erényé-

hordta szívén a pár aranszálát abból a szép hajból. De egy ostoba golyó mégis megtalálta őt a harmadik csatában. Lajos elbukott, de ott mettem mellette egyik bajtársa, ki egy faluból való volt vele és kivitte a csata zajából. Ott bekötözték sebt és az orvos azt mondta, hogy nem nagyon veszélyes.

Sok vártatva felnyitotta szemét; ott állt mellette hü bajtársa, és hűsítette forró homlokát. A jó barát oda tartá fülét szája felé, és a beteg lassu, akadozó hangon mondá neki: ha meghalok . . . mondd meg Ilonának . . . hogy ne sirjon miattam.

Ugyanezen barát irt szeretőjének, hogy merre táboroznak, hogy egészséges, és hogy mily baleset történt Lajossal. A leány átfutott a levéllel Ilonához; eleinte csak maga elé meredt, de lassankint megereedett könyei, lerogyott ágyára és küzdött nehéz szívfüjdalmával. Midőn kissé magához tért, tanácskozott a két lány, ha nem jó volna-e szeretőjének valaminit küldeni? Pénz nem igen volt a háznál, de Ilon tudott tanácsot. Bement a másik szobába és azt a szép arany haját, melyet Lajos jobban szeretett életénél, tőből levágta. Ennek az árért már lehetett valaminit küldeni!

Ó Lajos, ha tudnád, hogy szeretőd ennek az árért küldött valaminit! —

Ez a meséje egy hajrátunk, és erre gondoltam akkor, mikor a káprakt előtt álltam.

Politzer Mihály.

vel bír. Ritka szépen van karakterizálva a nemes barát, Kovács, a journalista. Valamint a gógos aristocrata nő az öreg Dormandyé. E darabot idegrázó jelenetei tartják fen. A főszerep Temesváry kezében volt, a ki valódi művészetet fejtett ki szerepében, emelte még játékanak hatását Töröknek játéka, ki a szó legszorosabb értelmében excellált. — Sikertült volt Temesváryné és Foltényiné alakítása is. Főlemlítendő még Toldy, Lovászi, Kunsági, Foltényi és Aranyossy.

Hölgyeink színvallása.

— Kérjük olvasni! —

A szürke szín igen sok piszkot elbir. Nézzük meg a hófehér vagy éjszötét öltönyt! Mindenken meglátszik a mocskok. Rozgonyi Cecilia habfehér öltönyt viselt, midőn Galamboc alá a Dunán férje megmentésére hajózott. A löporfüst nem teheté őt szürkévé, mert az igazi tiszta szívérzet minden salakot alóla tipor.

Nézzük meg a divatos szürke öltönyöket. Azok mind a szürke szín malmára hajtják a vizet. Látjuk, hogy a szürke szín szelidítésére különböző színű prém van feltalálva. Szürkével fehér, szürkével barna, szürkével fekete. A hattynak szürke tolla van, de fehér fej — és nyakdisze önálló határozottságra utal. A róknak fehér nyakdisze, a hatalmas ravaszgár vörhenyében végződik. A hamvas szárnár fekete keresztje azt mondja: ne higgya szürkének! A hölgyemnyét hófehér színe azt kiáltja: ne löj meg! mert oly veres leszek mint a róka! stb stb.

Ne mondjuk, mert sokszor nem is mondhatjuk, hogy a szürke köpenyen levő prém, oly szegély, mint a sziget nyárfái, melyek a távolban szemlélő előtt a beharcot, a terjedelmes test anyagában levő forradalmat elreplezi, hanem oly szegély, mint a vészes hullámok a habfodor, mely azt mutatja: ne menj oda!

A szönyomozás töviskeibe akarjuk mártani lábunk, ezen szót s szürke egy elemzetjük hogy: szür-ke, azaz a mi kicsit meg van szürve. Az alattomos áskálódót nem szüri e meg saját nyomora, melyet önmaga csupa számításból alkotott? De igen! Az ilyen a társadalom megnyírott gályarabja, mindenki megismeri. Ismerje is meg, és vessse is meg!

Mind a hölgy-, mind a férfi világnál nagyforderejt: a barátság. Mindenki hasonlónak örül. Az igaznak mutkozó barát, ha szürke köpenyben mosolyogja reánk az „áment” már csakugyan „áment”. A kit barátul választunk, a próbálgatás rostáján szürjük először át jellemét, nehogy számtalan példát tanulhatván, csalódjunk.

Van még egy rettenetes szín, — a tarka, mely a szín ellentétek egysége. A tarka az a szemre, a mi a dissonantia a füle. Tarka öltönyt viseltek hajdan az udvari bohócok, hogy a színek fonák összetétele által jobban magukra vonják a társaság figyelmét. A csörgő sipka alól gyakran oly igazságok hangzottak, melyek kimondása nem tarka embernek fejébe került volna. Hegedűszóban szép mese.

A piros vér a fehér arccal s barna hálólöltönnnyel már tarka. Bátori Zsófia is tarka volt, midőn naponta szűz leányverben fordított. Még tarkább lón képzelete, midőn Csejtevár pincéiben megörült.

A szivárvány tarkasága a természet legnagyobb pompája. Szabadulást jelző lobogó a muló vízőlön hajbai fölött, meghalt remények utja menny felé. E pompás természeti tarkaságot kontár kezekkel akarja utánozni a művészet, pedig a művészet haldokol ott, hol a természet gazdag színompája születik. A szivárvány tarka sugárvége azt mondja az emberi szellemóriának: te törpe!

Az emberi életben mennyi tarkaság van napi rendszer! A nyomor sarában fetregő szegénység, midőn a gazdagok mintájára pöfeszkedik; a pávatollakkal cifrázott ostobaság, midőn bölcseséget negélyez; a hitelvestett bankár, midőn becsületére hivatkozik; a naplopó, midőn a foglalkozás napi teendő néhez voltárol panaszodik; a migráint szenvelő hölgy, midőn a kitűzőt légyott idején férjétől szabadulni akar stb. stb. nem mind megannyi tarkasága-e az életnek?

Midőn a hölgyeknél az elősorolt színek közül valamelyik iránt előszeretettel tapasztalunk, annak jelentőségénél fogva tisztában lehetünk érzületével s kedélyvilágával. Férfiak előtt hölgyeink színvallása legbiztosabb óramutató. Dixi.

Kállay István.

Elismerést az érdemnek.

— Gr. Zichy Gézárdól. —

Tetétlen, nov. 4.

Tetszett Darmay Viktor urnak a „Déli-báb” folyó évi 28-ik számában felelni azon cikkre, mely a „Debreceni Ellenőr” ben gróf Zichy Géza költeményei védelmére iratott.

Eldőzhatlan kötelmennek ismerem Darmay ur cikkére viszonzválaszolni. Nem az irhatnáság viszketege késztetett erre, hanem Darmay ur kihívó, mintegy fitymáló modora tette ezt velem, mely cikke tartalmán, mint veres fonal, húzódik keresztül.

Először is kijelentem, hogy ama cikket, mely a „Debreceni Ellenőr”-ben megjelent, nem Gregus kasznárok, avagy Gyulai Pál ispanók írták, hanem irtam én, a ki gr. Zichy Gézának sem alárendeltje, sem lekötelezettje nem vagyok, hanem vagyok töle egészen független egyszerű polgár ember, a ki ugyan verejétkkel keresi kenyerét, de munkája köz-

ben olvasgatni is szokott és gróf Zichy Gézát úgy is mint költőt, úgy is mint jó hazafit — meggyőződéséből tiszteli és becsüli.

Tehát tessék engemet elpáholni édes Darmay ur! tartom a hátamat, hogy merészletem magas röptü egyéniségével szembezállani! és ne bántsa azokat a tisztelt urakat, a kik becsületes munkájuk és szorgalmuk után élnek és nem hizelegnek azoknak, mint a verrebek, azokat a buzaszemeket nagyon megérdemlik. De az istenért! ön sem él talán m a n n á v a l !

Gróf Zichy Géza nem szorult arra, hogy tisztjeivel irasson háladalokat, vagy dicsőítő mo. datokat verseire, elég elégtétel az neki, ha az olvasó közönség által már eddig is elismerésben részesültek művei.

Nem vitatom én, hogy gróf Zichy Géza művei mind tökéletesek, hogy az irodalom színvonalán állók, de hogy költőtárs költőtársát oly brutális módon megtámadja, erre példát nem láttam, ha csak az irigység meg nem szólalt valami csiripelő „lantos”-ból.

Haragszik ön kedves Darmay ur valamiért, én megmondom, hogy miért? könnyű kitalálni, ha az ember fenedezett cikket figyelemmel elolvassa: mert a Petőfi-társaság az ön művét elfeledte kiadni.

Itt eszembe jut ismét Jókai kifogyhatatlan humora.

Ha jól emlékezem, az ötvenes évek végén, midőn a magyar académia ujra alakult, Jókai akadémiai tagnak megválasztott, Vahot Imre elismert író és költő, ki akkor meg nem választott, ezért megtámadta Jókait, fiatal korát hozza fel, hogy a kitüntetés reá nézve korai, erre egy verset rögtönzött a kedélyes író; nem emlékezem az egészre már, régen volt az, az utolsó két szakasza azonban élénken eszembe van, mely így szól:

„So ha sem veltettem a nagy intricusnak, Még sem juthattam be akadémi kusnak, t. i. Vahot Imre. Nem talál ez öre nézve is tisztelt Darmay ur?!

Kedves Darmay ur! Kegyed még szenge korát éli, legalább én úgy vettem ki cikkéből. Azt mondja, hogy Zichy Géza nem lyricus költő, mert Endrődy Sándor is azt mondotta, hogy ha tudja, hogy Zichy költeményeit az ő versével fogják kiadni, kötetét okvetlen visszavette volna a Petőfi-társaságtól. Tehát a fiatal költővel akarja bebizoniyítani, hogy Zichy nem lyricus költő, hanem paraszt és Endrődy magát szégyenli mellette!

Ugy járt ez idézssel kegyed, mint az egyszeri gyerek, én nem tettem volna, de Pist a z o k a !

A legközelebb megjelent fővárosi és vidéki szépirodalmi lapokat olvasva, nem tudtam hova lenni meglepetésemben, a midőn egy előfizetési felhívást olvasok, épen Darmay urtól, melyben hirdeti, hogy a fiatal költők arcképeit kiadni szándékozik, ezek között említve van gróf Zichy Géza is!

De hát még sem olyan rossz verseket ír ő, ugy-e kedves Darmay ur!

Béke velünk! Papp Zsigmond.

— Vidék. Dunaföldvárótt alig mulik el egy-egy het egy, hogy valakit megne ölnének. — Osman nemcsak Plevnánál, de mindennütt nyer, Szathmáron ugyanis egy kisorsolás alkalmából „Osman” lett a nyertes. — Aradon egy Lukács Antal nevű géplakatos az éjeleple alatt csendben jövő vonat elgázolt. Lukács azonnal meghalt. — Eperjesen Molnár György színművész lépett fel „Coriolan” címszerepében. Előadás előtt azonban a requisitor ellopta a ruhatárt, s a hőskönek lepedőkben kellett végig játszani a darabot, s így a tragodiából comedia lett. — A törökök javára a k. k. fél-egyházi népkör tegnap táncvigalmat rendezett a „Hattyu” vendéglőben. Szép összeg gyűlt be

A korszellem uj hódítása.

— Törhetlen üveg. —

A felfedezések egyik legnagyobb vívmánya a törhetlen üveg.

Árulkák — hirdetik — s az embert bolondá teszik véle, itt Magyarországon fővárosában Budapestben Kertész és Eisert urak.

Törhetlen üveg! e nagy szó s mint új találmány — majdnem határos a kör népszögitésének felfedezésével, — s a kíváncsi világot takarosan be lehet véle huzni, bolondá tenni.

Persze, hogy engemet is azzá tett véle Kertész és Eisert ur, azonban falusi emberen megszokott az ilyen történni, — hát hiszen az még furcsább, mikor az ember a fagyalltot is megfújta, mint a meleg levest, pedig én is megcselekedtem ezt. — Nem lehet mindenhez érteni, ebből csak az a tanúság.

Visszatérve a törhetetlen üvegre; — én tehát rendelttem abból pár poharat. — Megjegyzem, hogy a pohár előttem szent edény — s nincs nap, melyben ajkaim ne érintenék gyakran és élvezettel; még pedig mindenkor telve, de nem vízzel, hanem borral, mert én a vizet csak mosdani használván, nemes belső részem nem profanáltatik meg véle.

Megérkezvén tehát a nemes edények a tűzpróba kiállásának tekintetéből természetesen „műértő companiát” kellett egybegyűjteni, kik szakavatottságuknál fogva 1-ször megpróbálták, hogy vajon a bor úgy schmakkol-e belőle, mint más törékeny pohárból, 2-szor, hogy voltaképen eltörik-e, mimódon török el, és ha ei nem török,

mégis mitől kellend őrizni, hogy törhetetlenség meg ne törjék.

A bor csak meglehetősen schmakkolt belőle, annyira, hogy már a jó kedv is kitört és ettől neki tántorodva, legelőbb is egy arasznyi magashól nagy vigyázzal elejtettünk egyet a puha divánra, — bravo! bravissimó! — egészen maradt, ittunk az egészségeért!

No most megpróbáljuk két arasznyiról leejteni, persze puha padimentumra, és ime a gewaltiger Gott ismét megmentette. Eljen a törhetlen üveg, éljen a tudomány a művészet, a korszellem! Telt poharakkal köztünk, a törhetlen üveg egészségeért, s szeszekötintjük a két törhetlenséget is, hanem a mint érintkeznek törhetlen poharaink, egyszer csak trittr! köd előttem, köd utánam, nincs pohár; hanem a markom tele lett borral — a törhetlen üveg morzsái pedig mint a darált só szerteszélig hintve voltak az asztalon.

Természetesen azt közlünk senki sem tudta, hogy a törhetlen üveg csak addig törhetetlen, míg el nem törik, s ki annak vége az olyan körülmények, a melyekben eltörnek.

Még tehát volt egy törhetetlen poharunk üvegből még pedig törhetetlen üvegből, ezt már nem kívántuk kockáztatni s a t t b a jól be pályálva ép a pohárszékbe akartam állítani, de az a véletlen történt velem, hogy kezemből kiesett le a padimentomra, trittr — és trittr oia lett a második pohár is, pedig vattába volt pályálva.

Egy-egy törhetetlen üvegpohár 60—60 krba került s nem tartott kezeinkbe egy óra hosszúság. — Ekkor aztán Conticuere omnes, és orunkat a tentába tartottuk, s gondolkodtunk a korszellem előhaladásán, az ipar, művészet nagyszerű vívmányain. — a tudomány csalhatatlanságán és végre a magunk ostoba hiszékenységén, meg azon, hogy mily bolondá tettek, — no meg azon is, hogy milyen huncut az N. betű, (nem németet értünk, ezt előre kijelentjük.) A volt aztán a legderékabb, hogy az a többi otromba vastag lencsés pohár ott az asztal tetején, csak úgy rohogott ostobaságunk felett, mert néha-néha, disznótör, névnapokon úgy a falhoz verdessük, hogy némelyik még benn is reked a vályogban, volt olyan is, hogy a mint a nagyhasu boglya kemencéhez vágtuk, belyukasztotta, aztán kigurult a fütölyukon a konyhába a téglára, s még meg sem csorbult, pedig nem Kertész Eisertől vettük, mint nyolcadik csodát, hanem a zsidótól, annak is párját őt garasért.

Oh korszellem — haladó korszellem. — felfedezés, és művészet, bizony törékeny törhetlenségünk a te vívmányaid, s fennen hirdett csodáid csak ara irányulnak, hogy balekeket fogdoshasatok mentől többet. Egyébiránt én a törhetetlen üveget mindenkinek melegen ajánlom, ha más okból nem is, de legalább azon okból, hogy hadd tegyenek mást is bolondá véle, ne csak engem.

Csalán Péter.

Hivatalos.

Közhírré tétetik, miszerint a t.-csegei országos vásár 1877. november 11-kén és 12-kén fog megtartatni.

Debrecen, 1877. nov. 8-án.

Kapitányi hivatal.

Becsüljük a nagy férfiakat!

— Az ifjúság lelkesedése. —

Bécs, nov. 5.

Az ember visszagondol néha az elmúlt időkre és megjelennek előtte a múltak emlékei. Félre tolja a jövőt szemei előtt, hisz avval egy is foglalkozik naponta és elővársolja egyes ködépekben az elmúlt idők, talán egyes szebb vagy gyászosabb napok eseményeit.

Mily jó, hogy a nagy emberek nem halnak meg örökre, mily jó, hogy az Isten szobrását teremtett az emberiség részére, ki művével halhatatlanná tegye a nagy embert. Előtünk áll aztán a nagy ember, előtünk a nagy költő és bár a mű maga nem él, mennyi tettet tud mégis beszélni. Az utókor méltósággal néz a képre és bámulja az előkört, rámutat a fenséges alakra és diadallal távozik a szent helyről. Egy nemzetet dicsőít az, mely méltányolni tudja nagy emberét és ha meglehelte is az idő ködjé, tovább és tovább él az maradandóan.

Egy éve lesz éppen, hogy egy nagy költő, egy világról szobra lepleztetett le itt Bécsben. Schillerről szólok, arról, kinek művei minden irodalomban meghonosultak már.

November 10-ike volt, hideg téli nap, midőn egy kíváncsi emberekből álló tömeg gyült össze a „képző művészeti akadémia“ előtti térére, és várta ott a pillanatot, melyben a költőt takaró lepel le fog hullani. A tér díszesen volt zászlók és koszorúkkal elveve; a házak erkélyein a Schiller-arcoképek tündökölték, körülvéve a legszebb női arcoktól. Az egyetemi polgárság diszruháját öltötte magára és a legnagyobb tevékenységet fejtett ki. Elmult a 12 óra, midőn a király a Schiller-téren megjelent, roppant „hoch“ kiabálások közt elhangzott az osztrák himnusz és a lepel mint varázsütésre hullott le. Borzasztó lelkesedés, magasztaltság, kimondhatatlan öröm sugárzott le minden arcra. Előtünk állott Schiller egész nagyságában és előtünk voltak művei is allegorikus alakokban megjelenítve.

Megelégedetten távoztunk haza és vártuk feszült figyelemmel az estére, az egyetemi hallgatók által rendezendő „Räuber“ előadását.

Nagy volt a lelkesedés, hisz a város egy új kincscsel szaporodott.

Ez egy évvel ezelőtt történt. Egy hosszú időközött éltünk azóta át és most ismét nagy mozgalom mutatkozik a diákság közt, mert ismét szeretnének szobrot emelni két nagy írónak Anastasius Grünnek és Nikolaus Lenának. Ez utóbbiról nem lesz érdektelen, ha néhány szót szölok, annyival is inkább, mert ő magyarszülött volt. Németül irt ugyan, de műveiben félreismerhetlen a magyar érzés, a szabadságról való harcolás. Ő egyidőben élt Grünnel, vele a legszorosabb baráti frigyre lépett, és a két férfi rendesen, mint Schiller Göthével, együtt szokott említeni. Lenau Csatadón a Bánában született 1802-ben. Melancholik természetű egész elragadta kedélyét úgy, hogy 1832-ben Amerika öserdeibe utazott, hogy nyugalomát visszanyerje. De ezek sem voltak képesek többé kedélyére jó hatást gyakorolni, előtte állott mindig a világ, előtte a természet az örök fájdalommal. Lenau ezen világfájdalommal hevesen küzd. Visszajövetelkor költő hirtve egész Németországban megvala alapítva, mert távolléte alatt költeményei összegyűjtve kiadattak. Lenau egyike volt a legelső lyrikusoknak. Nincs német költő, ki a legelső lyrikusoknál oly hűen, oly szépen, oly élénken tudta volna ecsetelni, mint ő. És e nemű dalai a legszebbek. Ismét visszaesett Lenau előbbi helyzetébe, mindent a sötétebb oldalról látott ismét, és midőn nem volt több képes ellentállani, ezen felkiáltással: „a szabadságra akarok.“ 1844-ben az örülési rohamokba esett. Szépen énekel elősejtellel: „egy csendes éj után vágydom én.“ Egy hű barát né ápolta őt, karjai között lehelte ki lelkét Döblingben 1850-ben.

Ez ama költő barátjával együtt, kinek emlékszórot akarunk emelni, és bár magyar volt is ő, elismerik nagyságát, meghódolnak érdeime előtt. A gyűjtés e célra már meg is kezdődött, de hogy annál gyorsabban haladassanak, az egyetemi polgárság november 10-ikén, midőn éppen évfordulója lesz a Schiller-emlék leleplezésének, „Studentenvorstellung“-ot rendeznek. Ez alkalommal „Tell Vilmos“ fog előadni. A próbák már megkezdődtek.

Gottlieb Ferencz.

Az ősvilágról.

(Levelek egy természettudományt kedvelő barátomnak.)

H.-Szoboszló, oct. 30.

Kedves barátom! Mielőtt a naprendszerek keletkeztek volna; az egész világ egy óriási terfogattal bíró gőztengerből állott, mely csendesen hullámozott a mindenségben, azon nagy ürben, melyben összes naprendszereink folytatják megkezdett pályá futásukat.

Hogy a világszisztem átalakulása előtt gőztömegből állt, bizonyítja azon körülmény, hogy bizonyos hőfok mellett földünk átalakítható lenne gőzzé, s hogy naprendszereink 28,000° Celsius mellett gőzalakot öltene magára.

Miből állott elő a világszisztem képező gőztömeg, s mily elemeket tartalmazhatott az? E kérdések régóta foglalkoztatják bölcsenket s fogják is, ki tudja meddig foglalkoztatni? Ha áll, hogy a világ öröktől fogva való, ha áll, hogy a természetben a fejlődés elve uralg; akkor az első kérdés megoldása nem lehetlen. A gőztömeg elő állott a meleg befolyása mellett, a vegyi élet hatásai alatt. Az egyszerű elemek, melyek az előtt összetett elemeket képeztek a hő uralma alatt gőzzé alakulának s képezik a gőztömeget.

Ha tudnók, hogy a világszisztem bolygói, mily elemekből állanak: akkor könnyen meg lehetne oldani azon kérdést is, mily elemekből állhatott az átalakulást megelőző gőztömeg mert ezen különféle elemek hő által való feloldása s átalakítása képezte a gőztömeget.

A világ öröktől fogva áll, törekvése a fejlődés elvénél fogva -oda irányul, hogy idővel tökéletesebb alakot öltönsz magára, hogy elenyészte által egy más, új világnak alapját ves-e meg. Világszisztereink helyett annak előtte létezhetett más, mely ismét visszatért oda, honnan lételet vette és helyette előállt a jelenlegi.

Ismeretterjesztő.

— Székfoglaló értekezés. —

A derék Bessenyei György terve keresztülvitelétől várta, hogy nyelvünk és tudományunk karöltve gyümölcsöző virágzaskorát éri el, — anyagi helyzetünk jobbá lesz, iparunk és kereskedelmünk nagyobb lendületet vesz, a szellemi előhaladás meg lesz könnyítve; remélte, hogy ez uton ismét vissza lesz szereve a magyar nemzet hajdani tekintélye, Európa mivel népei közt méltó helyet foglal el és tudva lesz előtte hivatása nyugat és kelet közt a szellemi gyarapodás érdekében; s a mint hivatását felfogta a középkorban, úgy felfogja a jelenben is. Az idők változtak, akkor fegyverrel örködött a határon kelet pusztító csordáival szemben, ezután észszel szolgál a műveltség, szellemi jólét érdekében előmozdításában, a társadalmi eszmék terjesztésében, akkor védő bástyája volt nyugotnak, ezután tolmácsa lesz kelet felé. — „Sok nagy elmének kell (mondja Bessenyei egy helyen) dolgozni százról százra, míg egy országnak nyelve felemelke-

désbe jön. — A nyelvnek mélységét, méltóságát méltóságos lelek szülik. Ujra kellene hazádnak nyelvét teremteni, hogy a nemzet önön erejét, erkölcsét, méltóságát, bölcsességét megláthassa, azaz magát megismerhesse.“ Több közt a magyar könyveket illetőleg azt mondja: „Halovány magyarsággal, nyaka kitekert szavakkal, kifordult értelemmel nem kell írni, mert a nemzet sutra vet.“ — Így beszél ama nem rég mult időszakban a nyelve gyarló állapotát felismerő, jó szándéku magyar. — De nemcsak beszél, hanem tesz is. — Inditványba hozza, mint már említém, egy magyar társaság felállítását, de, a mit ő kidöntött s a min teljes buzgalommal csügött, tervét ki nem vihette, eszméjét megvalósítani a szándékát megértő, hálás utódoknak jutott a szerencse. —

Nem csekély mértékben volt érezhető az ő elhunytá után az a hanyatlás is, mely a hazai nyelvben mutatkozott, s hova tovább nagy gátakat vetett e'lebe a nemzeti művelődésnek. — Sajnosan vették észre, hogy a tizenhetedik században szép fejlődésnek indult, de az idők folyamán neazeti hanyatlásunkkal együtt elerőtlenedett nyelv ilyen állapotában nem alkalmas többé sem a tudomány, sem a költői gondolatok tolmácsolására; éreztek, hogy ily helyzetben nemcsak haladni nem leszűk képesek a terjedő tudományosságban, hanem nyelvünk ügyének hátramaradása a nemzet végrömlésének is tényezőjévé válhatik.

Több irányban igyekeztek aztán e hátramaradást meggátolni, az álomból felocsudott s eszméletére tért nemzet visszakövetelte elvesztett jogait, a törvényhozásban, az állami ügyekben is kezdte méltó helyét vitatni nyelvének, s küzdelmes erőfeszítések közt lassan-lassan visszaszerezte annak az őt megillető jogot. Számosan kísérelték meg az érzett hiányokat helyre pótolni, több, kevesebb sikerrel. — Ily korban lépett fel a nagy tudományú Révay, ki korszakalkotó működésében a hazai, történeti nyelvtudomány alapját, e téren a külső országokat megelőzőve, vette meg. — Övé az érdem, hogy nyelvünk, kibontakozva az egyszólamú nyomasztó burkából, több oldalú tanulmányozás tárgyává lön. — Korát megelőző, alapos készütséggel, bámulatos buvárkodással irt gramatikája nem áll hátrább más országok tudósainak ily nemű dolgozatainál.

Azonban a nyelvnek szüksége volt hajlékonyságra, finomságra, hogy alkalmas legyen egyszerűs mind költészet, és új fogalmak, eszmék kifejezésére. — E nagy feladatot a széles ismeretű s finom érzékű Kazinczy igyekezett megoldani. — Tette is. — Nevezetesen körébe vonta a haza legjelesebb íróit, azokkal folytatott levelezésében megvitatva a költői nyelv sajátosságait, elszlatta a fölmerült nehézségeket, az ifjabb írókat törekvére buzdította, dolgozásra ösztönözte, őket jó akaratu tanácsával segítette, az öregebbeket barátságosan figyelmeztette, sőt maga is több nemű eredeti s fordított írásaival nemes célu elmetermékeivel hasznos mintaképp szolgálta a költői nyelv kiművelésére, ezáltal teremtvőjévé a magyar költői művelnek. — A halhatatlan emlékü Kazinczy, kinek születése száztizennyolcadik napját most ünnepejük, a haza haláját teljes mértékben érdemli meg. — Kegeletes tisztelettel említsé nevént mindvégig a magyar ama férfunak, ki hazája nyelve ügyében saját érdekeit mellőzve a legnemesebben buzgólkodott, kinek forró óhajta volt s teljes erejével azon munkálkodott, hogy „nemzeti nyelvét az irodalom egy szabad nemzet méltóságához illő erőben és tökélyben szálítsa át a maradvékra.“ Ő, teremtetve művészté a folyó magyar beszédet, ő tette alkalmassá a nyelvet a költészet tolmácsolására. Tagadhatatlan, hogy a nagy szellem buzgó törekvéseivel hibák is jöttek a nyelvben szokásba (mely halandó nem téved?) s e miatt nagy is volt ellenségeinek száma, de a cél: a hazai nyelvet a salakoktól megtisztítani, a hosszadalmasság bénító bilincseitől megszabadítani, egy szóval szépiteni — el volt érve, s az eszme kivívott diadala jutott, s az írók nagy serege is hajlandó volt a széphalmi tanácsadó, műbíró nyomdokait követni. — Helyesen beszélni Révay, szépen írni Kazinczy tanította a magyart.

Ezek mellett szükség volt s hazai tudományos munkákat méltató s a nyelv fokonykénti feltüntető irodalom-történet megalkotására is. — E magasatos cél kivitelére a nagy érdemű Toldy vállalkozott maga jószántából, s félszázadnál tovább tartó, hangya szorgalmu munkássága megtanította a magyart hazája nagy szellemét megismerni, jelesét becsülni, s egyszersmind a külföld előtt kimutatta, hogy szellemi előhaladás dolgában némely tekintetben nem állunk hátrább más művelt népektől, végre dicső multjának emlékezetbe hozásával bátorította a jövőre.

Bizonyos dolog, hogy Bessenyei, Révay, Kazinczy, Toldy mellett számos buzgó férfiú működött közre a hazai nyelv és tudomány emelésére, de e részben legtöbbet köszönhet a magyar hazája e jeleseinek. — Legtöbben már csak a tölék megegyengetett uton haladtak.

Vozári Gyula, szatmári tanár.

Debreceni naptárak 1878-ra.

— Telegdy K. Lajos kiadványai. —

„Igazmondó naptár.“ Tartalma: József cs. kir. főherceg. (Kép.). Négy napig dörgött... (Költe-mény, Petőfőtől). — Visszaemlékezés a szabadságharc

napjaira. Bem apó. (Képpel). „Az aranyhaju ikrek. (Nép u cse. Szilvából szabadon fordítva. Képpel) — „Egy csók, egy szó.“ Jókai művétől. — Adomák, képekkel. Ára 20 krajcár.

„Ó- és új naptár.“ Változatos tartalommal. Ára 30 kr.

„Dongó naptár.“ Tartalma: Előszó. (Képpel) — „Lehel vezér.“ (Képpel) Hadakozó majmok. (Képpel) — Az átváltozott arany kacsá. (Mese Szilvából szabadon fordítva. (Képpel) — Mulattatók: 1. Elejtett zebkendő. 2. Topolyai és legyesi szokás. (Képpel) 3. A jó gyomor. 4. A forró hus. — „Kik voltak a honvédek?“ (Költe-mény, Tóth Kálmántól. Képpel) — Rulikovszky-emlék Nagyváradon. (Képpel) Népdalok.

Ezen itt felsorolt tanulságos, érdekes és mulattató tartalmu naptárakat ajánljuk t. olvasóink pártfogásába.

S a j ó a l a t t v a n s n o v e m b e r h ó v é g é n m e g f o g m é g j e l e n n i a „D e b r e c e n - N a p t á r j e r é s z e k e n k i v ü l D e b r e c e n s H a j d u m e g y e v i l á g i , e g y h á z i , k e r e s k e d e l m i é s i p a r o s c i m t á r á t i s m a g a b a f o g l a l j a . S z e r k e s z t i E r d é l y i I s t v á n . — E v a l ó b a n h é z a g o t p ó t l ó u j v á l l a l a t r a k i l l ö n ö s e n f e l h i v j u k v á r o s u k é s m e g y é n k l a k o s a i n a k f i g y e l m é t , m i n t o l y a n r a , m é l y a k e z d e t n e h é z s e g e i n á t e s v e , h i v a t v a l e s z b á r k i n e k i s t e l j e s t á j é k o z á s s a l s z o l g á l n i .

Gyászlap.

Csodabogar. — Einladung zu dem am 3. November l. J. durch die Hörer der königl. ung. landwirtschaftlichen Akademie in Ung.-Altenburg in Café Nádasi veranstaltenden Bekanntschafsch-Commers. Ung.-Altenburg, am 24. Oktober 1877. Das Comité. Anfang 8 Uhr Abends. — Ugy hiszűk, hogy e szemérmelen irat fölsőlegessé tesz minden magyarázatot.

Mi újság?

* **Érdekes felolvasást** tartott a ref. főiskolában Pénteken este Géressy K. tanár oroszországi utjáról. Megérdemelte a tömeges látogatást.

* **Tudomásul.** A debreceni iparos ifjak együletében — mivel kedden, és pénteken dal-próba van, — a könyvosztások ezental ismét: szerdán és szombaton tartatnak; miről az egy-let tagjai tisztelettel értesítettek. — Kelt Debrecen, 1877. nov. 6-án. J u h á s z J ó z s e f , egyf. könyvtárnok.

* **A főiskolából.** a) K i s s e b b p á l y a k é r d é s e k . 1.) K i v á n t a t i k s z é p t a n i t u l m á n y P e t ő f i S á n d o r „A z u t o l ó a l a m i z s n a “ c i m ű k ö l t e m é n y e f e l e t t . 1 - s ő d i j 2 d r b a r a n y , 2 - d i k d i j a „K o s z o r u “ d i s z p l d á n y a . 2.) K i v á n t a t i k „V a l l a s o s h y m n u s “ 1 s ő 4 d r b . 1 f r o s t a l l e r , 2 - i k d i j Z s u t i k ö l t e m é n y e i n e k d i s z p l d á n y a . — B e a d á s i h a t á r i d ő m i n d k e t t ő r e 1 8 7 7 . d e c . 1 0 . d é l i 1 2 ó r a j a . b) N a g y o b b p á l y a k é r d é s e k : 1.) „A z 1 7 9 4 - i k i M a r t i n o v i c s m o z g a l o m “ 1 - s ő d i j 2 5 f r t , a 2 - i k 1 0 f r t . 2.) „T ö r t e n e t i b e s z é l y “ 1 - s ő d i j 2 d r b a r a n y , 2 - i k 4 d r b 1 f r o s t a l l e r . 3.) „V e r s e s m o n d a , “ 1 - s ő d i j 2 d r b a r a n y , 2 i k d i j 3 d r b 1 f r o s t a l l e r . — B e a d á s i h a t á r i d ő m i n d h a r o m r a a h u s v é t i s z ü n i d ő u t á n i e l s ő s z o m b a t d é l i 1 2 ó r a j a .

* **Kiss Andrásné.** A főiskola nyugalmazott tanárának, a tisztes öreg Kiss Andrásnak neje tegnap meghalt. A jó lelkü honleány hideg tetemeit ma délután 3 órakor temetik el a gyászoló család kismesterutcai lakásáról. Élt 61 évet. Béke lengjen porai felett!

* **Uj kereskedés.** Szarukán Sándor jó nevű ifju kereskedőnk a régi Gál-féle üzlet helyiségében női ruhakelme, pipere és rövidáru-üzletet nyitott.

* **Letört bimbó.** Szilágyi Bálint ügyvéd családt nagy veszteség érte. Kisebbsik leányuk: E r z s i k e t e g n a p j o b b l é t r e s z e n d e r ű l t . A z á r t a t l a n t e r e m e t é s r o n c s o l t t o r k o l o k á l d o z a t á v á l ű n . K é t é v e t s 8 h ó n a p o t é l t . T e m e t é s e m a d é l u t á n 3 ó r a k o r t a r t a t i k m e g a m é l t á n g y á z s o l ó s z ű l é k k i s m e s t e r u t c a i l a k á s á r ó l , (H a r a n g y i - s z ű l é k .) B é k e p o r a i n a k !

* **Nagy-Hortobágy** messze van ugyan, de azért polgártársaink közül sokan mentek ki oda, mert ma tartatik meg a téli legelő árverelése. A hatóság részéről C s á k y G e r g e l y t a n á c s n o k v a n j e l e n .

* **Uj lakatosüzlet.** S z o m b a t i A n d r á s i f j u l a k a t o s b u r g u n d i á n k ö z e l l e b b n y í t á m ű ü z l e t é t ; a j á n l j u k a k ö z ö n s e g p á r t f o g á s á b a .

* **Balázs Kálmán** ma este Handlos vendéglőjében (piacutca, Szikszay-ház) játszik.

* **Megjelent** s beküldetett hozzánk: „M a g y a r m u n k á s n a p t á r 1 8 7 8 - r a . — J e l s z a v a : „M u n k á s o k , e g y e s ű l j e t e k ! “ K i a d j a a „M u n k á s h e t i k r ó n i k a . “

A szerkesztő levélszekrénje.

— Budapest. A levél mai számunkra későn érkezett. Szatmár. Csak minél hamarabb s minél többet. Üdvözlét. Tételen. Minél többet Zeiga bá! Csenger. Magán levél megy. Régen hallgatnak. Legmelegebb üdvözlét.

Szatmári Károly,

felelős szerkesztő és kiadó tulajdonos.

Főmunkatárs Vadon Sándor.

Igaz, hogy a szer vedői tudnak érveket, melyek a ban meg nem áll, hogy ha a földet könnyen megtört az egész természetét vannak, eg szedelmét. Hisze lapj kellene ép egyes darab föld ve, mert lehet j előbb megkímél, keznek, hogy tel mi valóban mind telenségnek láts kisbirtokos nem, mint szétszórvá, mint egy tagban lehet érteni, hogy birtokos kevés f tagja van mint.

Legnagyobb ha a határ külső magában, azont mód akárhány, lehet elégtelen, senki sem érzi.

A tagosítá telen, hogy szü de ezen nincs e legtöbb helyen ioyzva aan, ugy tás rajta ugysz tovább ma má ban és folyton káros a gazdár tünk, bőven ki melyre egyedül meit takarnák és sokkal bizto mint a birtoka vagy a tulajdó dáikodás egyik Polgártár vagynuk megg met a tagosítá hozás nélkül s azt, hogy a m lat jönak tapa lehet

A néme rege. A náme hán alattas sz nek parancs akik az 187 kimutatás sze a központban láttatik: a f táncos, 4 a dalmi biztos, tárnok (Keg s a postai sze 2 t. irodaigaz nézve, 5 t. t tári főpénztá 25 t. irodai osztályu szárnok, 46 ka s 8 alsóbb h o s z t v a . A f 4 0 főigazgat építészeti ta gátó, 2 épité 388 1-ső és 2 nok, 132 als rangu posta 616 igazgat hivataloknál, s egy felügy távirdai fotó lyu hivatalo 700 fótávird a III-ad osz Bädenben. l levélhordó városi, s 10 mi ettől?

A poro vezetes mo ler nevű tel számára. A ből jövő V udvar király leg ott vár legfőbb tan a hadsereg alárja.

Halál alatt Mont Perigord A ban, Páris háloszobája a lángoktól mornájának égő ruháké kinok utár gyert két ő gyott hátr

Öröm — onnan dohányteri ségre név emlékezn

(K.) magát, mi márványsz